

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ

DEVELOPMENT OF CREATIVITY OF SENIOR PRESCHOOLERS WITH THE HELP OF LEGO-CONSTRUCTING

Статтю присвячено проблемі розвитку індивідуальних особливостей дітей старшого дошкільного віку, що визначають успішність виконання ними творчої діяльності, їхніх творчих здібностей шляхом залучення до конструктивної діяльності з LEGO. Автором розкрито сутність поняття «творчі здібності» та окреслено шляхи їх розвитку у дітей цієї вікової групи, визначено роль і місце конструювання у зазначеному процесі та обґрунтовано можливості конструкторів LEGO як засобу розвитку творчого мислення, уяви, фантазії дітей. Доведено, що, незважаючи на численні переваги LEGO порівняно з іншими видами конструкторів, з наборами LEGO нині працюють небагато закладів дошкільної освіти, продукція LEGO EDUCATION тільки починає інтегруватися в освітній процес цих установ. Зазначено, що діти із задоволенням працюють з LEGO, конструюють за зразком, за умовами, за запропонованою вихователем темою та власним задумом. У результаті такої роботи у дітей формується оригінальність і своєрідність мислення, розвивається уява, творчий потенціал дошкільників.

Ключові слова: LEGO, творчі здібності, оригінальність мислення, творчий потенціал, конструювання, старший дошкільний вік.

Стаття посвячена проблемі розвитку індивідуальних особливостей дітей старшого дошкільного віку, визначаючих успішність виконання ними творчої діяльності, їх творчих здібностей шляхом залучення до конструктивної діяльності з LEGO. Автором розкрито сутність поняття «творчі здібності» і наведено шляхи їх розвитку у дітей даної вікової групи, визначено роль і місце конструювання в зазначеному процесі, обґрунтовано можливості конструкторів LEGO як засобу розвитку творчого мислення, уяви, фантазії дітей. Доведено, що, незважаючи на численні переваги LEGO порівняно з іншими видами конструкторів, з наборами LEGO нині працюють небагато закладів дошкільної освіти, продукція LEGO EDUCATION тільки починає інтегруватися в освітній процес цих установ. Зазначено, що діти із задоволенням працюють з LEGO, конструюють за зразком, за умовами, за запропонованою вихователем темою та власним задумом. У результаті такої роботи у дітей формується оригінальність і своєрідність мислення, розвивається уява, творчий потенціал дошкільників.

Сьогодні працюють не так уж багато установ дошкільного освіти, де використовується продукція LEGO EDUCATION. Це означає, що процес інтеграції цих конструкторів в освітній процес цих установ тільки починає відбуватися. Зазначено, що діти із задоволенням працюють з LEGO, конструюють за зразком, за умовами, за запропонованою вихователем темою та власним задумом. У результаті такої роботи у дітей формується оригінальність і своєрідність мислення, розвивається уява, творчий потенціал дошкільників.

Ключевые слова: LEGO, творческие способности, оригинальность мышления, творческий потенциал, конструирование, старший дошкольный возраст.

The article is devoted to the development of the individual characteristics of senior preschoolers that determine the success of their creative work, their creativity by involving them into constructive activity with LEGO products. The author reveals the essence of the concept of "creativity", determines the ways of its development in children of this age group, defines the role and the place of constructing in that process and proves the ability of LEGO construction sets to improve creative thinking, imagination, and fantasy of children. It is proved that despite numerous advantages of LEGO construction sets over other types of construction sets today there are not many pre-school educational institutions, which use them in their activities, the products of LEGO EDUCATION just start to be integrated into the educational process of these institutions. It is noted that children are happy to work with LEGO pieces, construct on a model, on terms, on the theme proposed by the tutor and create their own design. As a result, the originality and peculiarity of thinking are formed, designing skills of children are improved, creative imagination and creative potential of preschoolers develop.

Key words: LEGO, creative abilities, originality of thinking, creative potential, constructing, senior preschool age.

УДК 373.2.015.31
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085.2019.12-2.23>

Грицова Ю.В.,
канд. пед. наук, доцент кафедри початкової, дошкільної та професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі становлення і розбудови України як єдиної і незалежної держави наша країна особливо потребує освічених громадян, креативних особистостей, здатних творчо підходити до вирішення будь-яких проблем. У зв'язку з цим стратегічним завданням, визначеним Державною національною програмою «Освіта (Україна XXI століття)» і потребами суспільства та висунутим перед закладами освіти всіх рівнів, є виховання інтелектуальної, ініціативної, соціально мобільної, творчої особистості,

відкритої для всього нового, здатної міркувати і знаходити нові, оригінальні, нестандартні шляхи вирішення будь-якої ситуації.

Розвиток творчих здібностей вихованців є пріоритетним завданням і дошкільної освіти, що зазначено у Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні та Освітній програмі для дітей від двох до семи років «Дитина». При цьому сенситивним для роботи у цьому напрямі педагоги вважають безпосередньо старший дошкільний вік, оскільки саме у цьому віці

інтенсивно розвиваються пізнавальні процеси вихованців – формується образне мислення, творча уява, зорова пам'ять, що сприяють орієнтації дитини в навколишньому світі, допомагають їй легше й швидше «адаптуватися» у нових, незвичних умовах, знаходити нестандартні рішення навчальних завдань, тобто сприяють становленню дошкільника як творчої особистості. Крім того, старший дошкільний вік є періодом розквіту художніх видів діяльності, що мають значні можливості для розвитку творчих здібностей вихованців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зауважимо, що проблема розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку не є новою. Так, науковцями досліджено закономірності формування творчих здібностей у дошкільному віці (Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Запорожець, О. Ковальов, Г. Костюк, В. Мясіщев, С. Рубінштейн та ін.); природа, особливості та умови їх розвитку у різних видах діяльності (С. Архипова, Л. Богоявленська, А. Давидчук, О. Загородько, О. Матюшкін, В. Моляко, С. Пазиненко, Л. Парамонова, Я. Пономарьов, Г. Терехова, Л. Шульга та ін.).

Частково дослідженим є й питання інтеграції в освітній процес закладів дошкільної освіти LEGO-технологій. LEGO-конструювання розглядається науковцями як засіб формування пізнавальної сфери дошкільників, мовленнєвої, математичної та здоров'язбережувальної компетентностей (К. Герасименко, Т. Геращенко, О. Нікітіна, М. Онищук, О. Рома), розвитку конструктивних здібностей (С. Безпала, Н. Голота, І. Луценко, Т. Пеккер), а також як засіб корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (В. Близнюк, М. Голубєва, А. Євсюкова, А. Лапін, Т. Лусс, Н. Пахомова, Є. Полякова). Разом із тим дослідженню можливостей конструктора LEGO як засобу розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку присвячено, на наш погляд, не досить уваги.

У зв'язку з цим **метою статті** є саме теоретичне обґрунтування можливостей LEGO-конструювання як засобу розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У контексті нашого дослідження важливим є визначення терміна «творчі здібності». Однак аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу констатувати, що нині немає єдиного трактування цього поняття. Так, наприклад, Б. Теплов під творчими здібностями розуміє певні індивідуально-психологічні особливості, що відрізняють одну людину від іншої і мають відношення до успішності виконання нею творчої діяльності; не зводяться до вже наявного у людини запасу навичок і знань, а зумовлюють легкість і швидкість їх придбання [9, с. 9]; а у роботах В. Дружиніна, навпаки, підкреслюється нерозривний взаємозв'язок творчих здібностей індивідуума з уже наявними у нього знаннями, попереднім життєвим досвідом. Згідно з автором, активізація творчих зді-

бностей особистості є необхідною передумовою продуктивного перетворення вже наявних продуктів свідомості для створення нових [4]. Е. Фромм пропонує вважати творчо здібними людей, здатних знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, відкривати нове й усвідомлювати власний досвід [10].

Низка авторів розглядають творчі здібності як здатність до пізнавальної самодіяльності (Л. Большакова, Д. Богоявленська та ін.), наголошуючи, що прояви творчих здібностей мало керуються за допомогою вольових зусиль індивідуума, їх важко активізувати штучно для виконання конкретної діяльності, оскільки необхідною передумовою творчості особистості є виникнення у неї пізнавального інтересу. Згідно ж з В. Андреевим, творчі здібності є інтегральним утворенням психіки людини, в основі якого лежать різні особистісні властивості та якості, систематизовані стосовно різних видів діяльності, що виконує індивідуум, і які значною мірою зумовлюють його успішність у цій діяльності [1, с. 67].

Отже, аналізуючи зазначене, пропонуємо під творчими здібностями розуміти індивідуальні особливості дитини, що визначають успішність виконання нею різного роду творчої діяльності, здатність генерувати нові ідеї, вирішувати нові завдання.

У процесі наукового пошуку було встановлено, що формування у дітей старшого дошкільного віку творчих здібностей відбувається у різних видах діяльності – образотворчій, музичній, художньо-мовленнєвій та ігровій. Малювання пензлем та пальцями, зубною щіткою та штампами, на мокрому папері та за допомогою клякс та ниток, ліплення з пластиліну, тіста, глини, віску та парафіну, аплікація з паперу та картону, тканини, флори, складання цікавих казок і драматичних вистав, вигадкування музично-пластичних образів, імпровізація рухів під музику, творчі ігри – все це сприяє розвитку творчого потенціалу дошкільнят.

Значні можливості для розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку містить і конструювання – продуктивна діяльність дошкільників, спрямована на отримання з окремих частин єдиного певного продукту (конструкцій і моделей з будівельного матеріалу і деталей конструкторів, виробів з паперу, картону, різного природного (мох, гілки, шишки, камені тощо) і непридатного матеріалу (картонні коробки, дерев'яні катушки, гумові шини, старі металеві речі тощо)). Під час конструювання у них формується здатність генерувати оригінальні ідеї, розвивається уява, творче мислення; діти вчать бачити ціле раніше частин, знаходити декілька варіантів вирішення завдання, поєднувати між собою непоєднані на перший погляд елементи, формувати зв'язки між елементами, що не мають нічого спільного.

Одним з видів конструкторів, що використовується у роботі зі старшими дошкільниками, є конструктор LEGO. Це – універсальний конструктор, який має низку переваг над іншими видами конструкторів: унікальна пластмаса, велике різноманіття

деталей і можливість їх оригінального використання, яскравість, якість, безпечність, свобода у виборі тематики і матеріалу, що викликає з боку дітей інтерес саме до цього конструктора. З його деталей дошкільники легко меблюють кімнату для ляльки, створюють заони для звірів, будують гаражі й автотраси. Він не містить чіткої інструкції з використання, відкриває простір для пошуку, стимулює дитячу допитливість, а тому конструкції можуть вдосконалюватися, змінюватися, трансформуватися у будь-що, що необхідно дітям для гри. У нього немає вікових обмежень і діти мають можливість продовжувати займатися цим видом діяльності, ускладнюючи й удосконалюючи свої вміння.

Нині освітня продукція компанії LEGO випускається під брендом «LEGO Education» (Данія). Відмінною рисою продукції LEGO Education від традиційних конструкторів LEGO є сфера використання продукту: заклади освіти, в яких організаторами освітнього процесу є професійні педагоги. Продукція LEGO Education є широкоживаною в Росії, в Україні вона тільки починає інтегруватися в освітній процес: у рамках програми «Сприяння освіті», що була розпочата у нашій країні з моменту підписання Меморандуму про взаєморозуміння між LEGO FOUNDATION та Міністерством освіти і науки України 10 липня 2010 року з метою впровадження інноваційних методів навчання в систему освіти. Згідно з даними, викладеними на офіційному сайті Міністерства освіти і науки України, з наборами LEGO Education нині працюють лише 164 заклади дошкільної освіти України, тоді як загальна кількість цих установ у країні налічує 14,9 тисячі. У м. Харкові – це ЗДО № 78 Холодногірського району, ЗДО № 143 Новобаварського району, ЗДО № 51, № 290 Шевченківського району, ЗДО № 150, № 400 Індустріального району, ЗДО № 265 Немишлянського району, ЗДО № 366 Московського району, ЗДО № 136, № 373 Київського району, ЗДО № 24, № 420, № 440 Основянського району, ЗДО № 348 Слобідського району, а також комунальні заклади Харківської обласної ради – Харківський спеціальний навчально-виховний комплекс, Харківський санаторний навчально-виховний комплекс № 13 та Спеціальний навчально-виховний комплекс I–II ступенів № 2 [7]. Серед дитячих садків м. Києва, м. Вінниці, м. Одеси, м. Запоріжжя, м. Львова, м. Харкова та м. Дніпра, що отримали комплекти LEGO, є звичайні, комбіновані і спеціалізовані для дітей з вадами зору, опорно-рухового апарату та затримкою психічного розвитку. Комплекти LEGO у роботі активно використовують не тільки вихователі, а й вчителі-логопеди, психологи, інструктори з фізичної культури.

Розвивальні можливості конструкторів LEGO надзвичайно великі: вони дають змогу дитини моделювати навколишній простір у самих істотних рисах і відносинах; формують у дітей цілісну систему уявлень про навколишній світ (про світ людей, природи, речей); навчають дошкільників основних прийомів та

способів конструювання різних моделей; формують загальні вміння – виконувати завдання відповідно до поставленої мети, доводити розпочату роботу до кінця, працювати поряд і разом з дорослим, з однолітками, планувати діяльність, аналізувати та оцінювати її результат; розвивають дрібну моторику, формують зорову координацію рухів; створюють умови для активного розвитку всіх психічних процесів, зокрема конструктивного мислення, репродуктивної та творчої уяви; збагачують активний словник дошкільників та формують навички зв'язного мовлення; виховують такі базові якості особистості, як самостійність, цілеспрямованість, наполегливість, креативність [3].

Поряд із цим головним завданням LEGO-конструювання є розвиток творчих здібностей дітей через предметну діяльність. Вирішуючи прості, зрозумілі й цікаві завдання, дошкільники без значних труднощів створюють щось нове й неповторне.

Дошкільникам подобається працювати з LEGO. Конструктор LEGO допомагає дітям втілювати у життя свої задуми, будувати й вигадувати, захоплено працюючи й насолоджуючись кінцевим результатом. Вони відчують себе творцями, експериментують і створюють щось нове для себе та своєї гри. Ігри з конструктором довго не набридають дітям, оскільки забезпечують значну варіативність, різноманітність комбінацій. Конструюючи під час занять та самостійної, вільної конструктивно-ігрової діяльності, вони уявляють, фантазують, розкривають свій творчий потенціал.

На заняттях діти знайомляться з основними видами конструювання: за зразком, за умовами, за задумом. Вони розуміють, що конструювання за зразком – це коли є готова модель того, що необхідно побудувати (наприклад, зразок чи схема будинку), а у разі конструювання за умовами зразок відсутній, є тільки вимоги до конструкції, умови, яким вона має відповідати (наприклад, будинок для пса має бути меншим, ніж будинок для коня; пароплав, на якому могли б розміститися команда і пасажери, має бути великим; міст через річку, по якому могли б проїхати машини, – широким та міцним). А ще можна конструювати за власним задумом, без будь-яких обмежень.

Конструювання за зразком сприяє розвитку у дошкільників просторового бачення, формуванню у них вміння подумки розбирати ціле на складові елементи, уміло підібравши і використавши ті чи інші деталі. У контексті нашого дослідження ця форма цікава тим, що в її рамках можна вирішувати завдання, які забезпечують перехід дітей до самостійної пошукової діяльності творчого характеру, адже можна не тільки традиційно запропонувати дитині зразок та матеріал для роботи, але й прибрати з цього матеріалу деякі деталі, необхідні для конструкції, та додати нові, що дасть можливість замінити їх і завершити роботу; або запропонувати перетворити зразки для отримання нових конструкцій

(у цьому разі дитина має утворювати кожну наступну конструкцію шляхом перетворення попередньої: наприклад, диван перебудувати в караульну будку, зображену на малюнку, використовуючи всі деталі) (О. Давидчук, Л. Парамонова).

Під час конструювання за умовами у дошкільників формується вміння аналізувати умови й на основі цього аналізу будувати свою практичну діяльність; розвиваються фантазія та уява (адже перш ніж побудувати конструкцію, її необхідно уявити), творчий потенціал старших дошкільників.

Конструювання ж за задумом більше за інші види розвиває творчість дітей, винахідливість, сприяє формуванню вміння самостійно формулювати задум, що відрізняється оригінальністю.

Формування творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами LEGO відбувається й під час конструювання за темою, що є досить поширеною у практиці формою конструювання, близькою за своїм характером до конструювання за задумом (різниця полягає у тому, що задуми дітей тут обмежуються певною темою). Дітям пропонується загальна тематика конструкцій (наприклад, «Ферма» або «Місто», «Цирк») і вони самі створюють задуми конкретних будівель, виробів, вибирають матеріал і способи їх виконання. Основна мета конструювання за темою – актуалізація та закріплення знань і умінь, а також переключення дітей на нову тематику. Крім того, конструювання за темою також сприяє формуванню вміння планувати свою діяльність, самостійно формулювати задум, що відрізняється оригінальністю [5; 6; 8].

Цікавими для дітей є й самі завдання. Старші дошкільники із задоволенням конструюють лісові домівки для тварин, будинки для Діда Мороза та Снігуроньки, Санти-Клауса та його оленів, хатинку для Баби Яги, піраміди для Фараонів, будують LEGO-ракети, щоб відвідати Космос, Міжнародні космічні станції, інопланетні кораблі, моделюють чарівних тварин, улюблених та вигаданих казкових героїв. У кожної дитини з'являється можливість створити власний образ лисиці або вовка, наділити свого LEGO-казкового героя тими якостями, якими вона забажає. Тут вовк може вийти синього кольору й бути добрим, адже дитина фантазує і втілює власний задум. З новими образами можна створювати новий й оригінальний сюжет, обігрувати його в години дозвілля, об'єднуючись, показувати свою виставу одноліткам тощо.

Завдяки різноманіттю деталей конструктори LEGO дають змогу кожному знайти заняття по душі, створити щось необхідне для гри: дівчата із задоволенням будують казкові замки для лялькових принцес, чарівні будиночки для фей, меблюють кімнати для улюблених ляльок; хлопчики будують ціле місто з гаражами та автозаправними станціями, пожежною частиною чи аеродромом або створюють укріплення для захисту міста від нападників.

Машинки, літаки, кораблики, будиночки і замки, всілякі скульптури – і це далеко не повний список того, що можна зібрати з конструкторів LEGO. Під час роботи конструкції можна змінювати на нові, перетворювати на інші, поєднувати між собою. У результаті такої роботи розвивається фантазія дитини, формується творча уява, покращуються навички конструювання.

Висновки. Отже, LEGO-конструювання містить значні можливості для розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку. Робота з конструктором LEGO захоплює малюків, сприяє розвитку у них творчої уяви та фантазії, формуванню оригінальності і своєрідності мислення, вихованню самостійності та наполегливості.

Зауважимо, що проведене дослідження не вичерпує порушеної проблеми. Перспективним напрямом дослідження може бути вивчення зарубіжного досвіду використання закладами дошкільної освіти LEGO-конструювання у процесі розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку та впровадження цього досвіду в освітній процес закладів дошкільної освіти України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности. *Основы педагогики творчества*. Казань : Изд-во Казанского университета, 1988. 238 с.
2. Богоявленська Д.Б. Психологія творчих здібностей. Москва : Академія, 2002. 320 с.
3. Бондар Л., Гуцол С. LEGO-конструювання в освітньому процесі різновікової групи. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 2. С. 19–20.
4. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. Санкт-Петербург : Издательство Питер, 2000. 368 с.
5. Парамонова Л.А. Конструирование как средство развития творческих способностей детей старшего дошкольного возраста. Теория, практические рекомендации, конспекты занятий для слушателей курсов повышения квалификации и читателей, интересующихся темой детского конструирования. *Дошкольное образование*. 2008. № 18. С. 23–29.
6. Пеккер Т.В., Голота Н.М., Терещенко О.П., Резніченко І.Ю. Програма розвитку конструктивних здібностей у дітей дошкільного віку «ЛЕГО-конструювання». Київ : 2010. 50 с.
7. План роботи департаменту освіти на 2019 рік. Освіта Харкова. Офіційний сайт Департаменту освіти Харківської міської ради. URL: <http://www.kharkivosvita.net.ua/document/6919> (дата звернення: 16.02.2019).
8. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації до неї «Безмежний світ гри з LEGO» / О.Ю. Рома, В.Ю. Близнюк, О.П. Борук. Київ : LEGO FOUNDATION, 2016. 140 с.
9. Теплов Б.М. Способности и одарённость. *Психология индивидуальных различий*. Москва, 1961. С. 9–20.
10. Fromm E. The creative attitude. *Creativity and its cultivation* / H. Andercon. New York : Harper and Row, 1959. P. 44–54.